

KAUPUNKISEGREGAATIO JA KOULUT

Heidi Huilla
Social studies in Urban Education (SURE)

PAIKALLINEN KOULUTUSEETOS (LOCAL EDUCATIONAL ETHOS LEE)

Suomen Akatemia (projektinnumero 314735)
Hankkeen johtaja: apulaisprofessori Sonja Kosunen

Hankkeessa tutkittiin, miten huono-osaisilla kaupunkialueilla sijaitseissa yläkouluissa kohdataan asuinalueiden eriytymisen ja huono-osaisuuden aiheuttamia haasteita sekä miten kouluissa voidaan menestyksekkäästi edistää oppilaiden yhdenvertaisia mahdollisuuksia.

Tutkijat: Marja Peltola, Tiina Luoma, Riikka Oittinen, Heidi Huilla, Venla Bernelius, Sara Juvonen

Heidi Huilla

KAUPUNKIKOULUT JA HUONO-OSAISUUS

Kasvatustieteellisiä tutkimuksia

135
2022

Koulutuksellinen tasa-arvo, alueellinen ja sosiaalinen eriytyminen ja myönteisen erityiskohtelun mahdollisuudet

Venla Bernelius, Heidi Huilla

VALTIONEUVOSTON JULKAISUJA 2021:7

vn.fi

ALUEET JA KOULUTUS: KOULUTUKSEN KANSALLINEN TARINA ON ENTISTÄ URBAANIMPI

- Suomen suurimman metropoliseudun ydinalueella (Helsinki, Espoo, Vantaa) asuu
 - 20 % koko Suomen kouluikäisistä (7-15 v.)
 - 50 % koko Suomen vieraskielisistä koululaisista
- Yhdeksässä suurimmassa suomalaiskaupungissa (yli 100 000 as.) asuu yli kolmannes (36 %) kaikista Suomen koululaisista
- Kaupunkiseutujen nopea kasvu → **kansallinen tulevaisuus alkaa rakentua yhä vahvemmin kaupungeissa**

Kuva: Kympp Helsinki; Bernelius 2022

URBAANIN HUONO-OSAISUUDEN ALUEELLINEN TIHENEMINEN: UUDET KANSALLISET PERIFERIAMAT

- Syrjäytyminen ja koulutuksellinen huono-osaisuus on perinteisesti paikannettu maan syrjäisiin pohjois- ja itäosiin
- Kaupunkien tihenevän huono-osaisuuden alueet nousseet toiseksi kansalliseksi periferiaksi – **kaupunkien ”menestyksen paradoksi”**
- Urbaani huono-osaisuus osin myös **laadullisesti** uudenlaista, vaikka syrjään jäämisen **dynamiikka** sama
 - Mm. maahanmuuton erityiskysymykset, paikallisesti suurten sosiaalisten erojen tuottamat ongelmat ja konfliktit
- Kaupunkinaapurustojen väliset erot suurissa kaupungeissa ylittävät monella mittarilla kuntien väliset erot koko maassa
 - Helsingin koulujen oppilasalueiden väliset erot aikuisväestön koulutuksessa viisinkertaiset ja tulotasossa kolminkertaiset - myös huono-osaisuus: koulutuksen ja tulotason osalta moni helsinkiläinen naapurusto tai koulun oppilasalue vastaa Lapin syrjäseutuja → katse naapurustoihin!

Kuva: Kymppä Helsinki; Bernellius
2022

KAUPUNKISEGREGAATIO

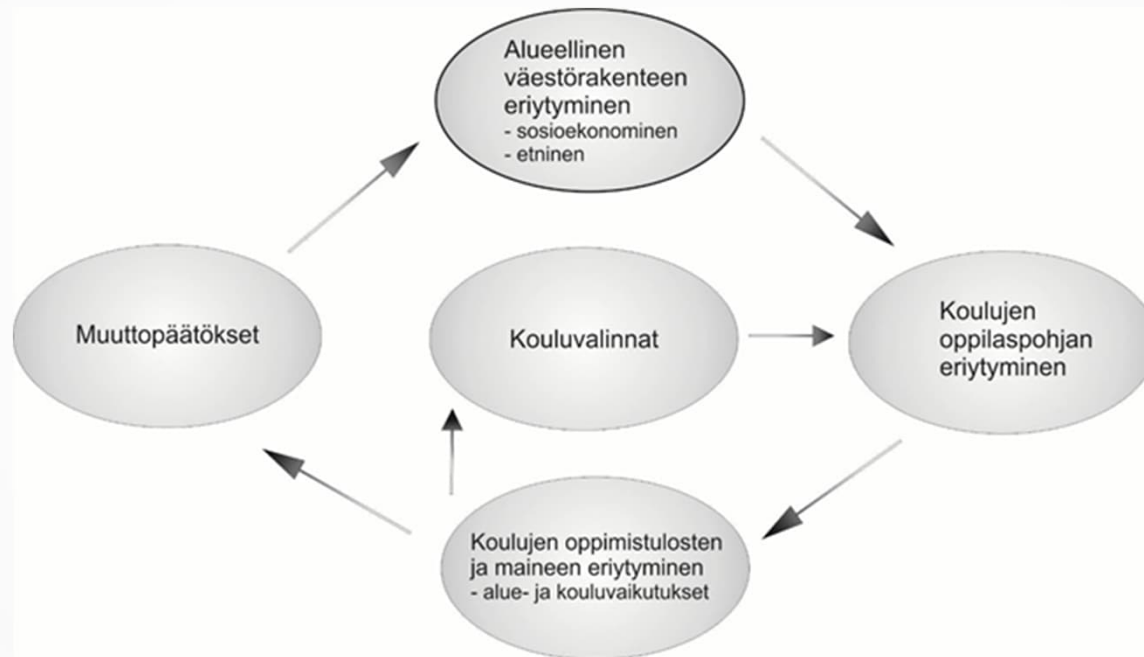
Kaupunkien sosiospatiaalinen segregaatio eli alueellinen eriytyminen sosioekonomisten erojen, väestön etnisten taustojen ja esimerkiksi ikärakenteen kriteereillä on lisääntynyt viime vuosikymmeninä useissa Euroopan maissa.

Määritellään tyypillisesti epätoivottavaksi sosioekonomiseksi tai etniseksi alueelliseksi eriytymiseksi, jolla on yhteys huono-osaisuuden ja sosiaalisten ongelmien alueelliseen kasautumiseen ja mahdollisiin negatiivisiin vaikutuksiin asukkaiden hyvinvoinnille ja elämänmahdollisuuksille (mm. stigmatisaatio, sosiaalisen liikkuvuuden väheneminen, oppimistulosten lasku)

Kaupunkisegregaation kehityskuluissa on useita mekanismeja. Usein kehityskulkuja tarkastellaan (noidan)kehinä.

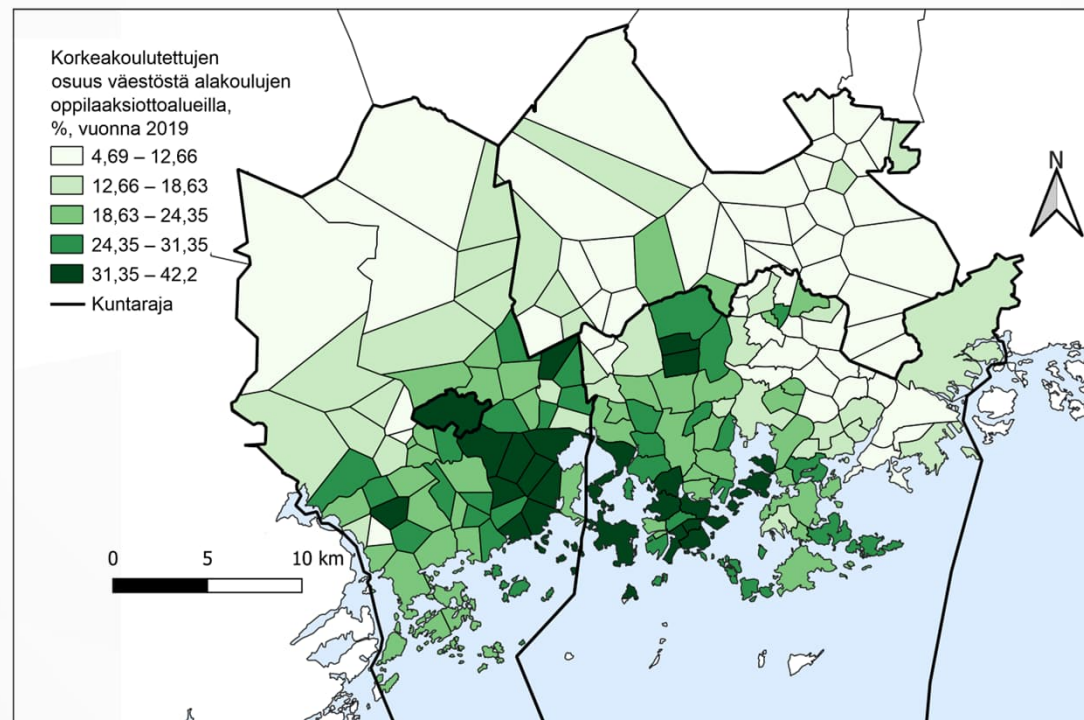
SEGREGAATION NOIDANKEHÄ

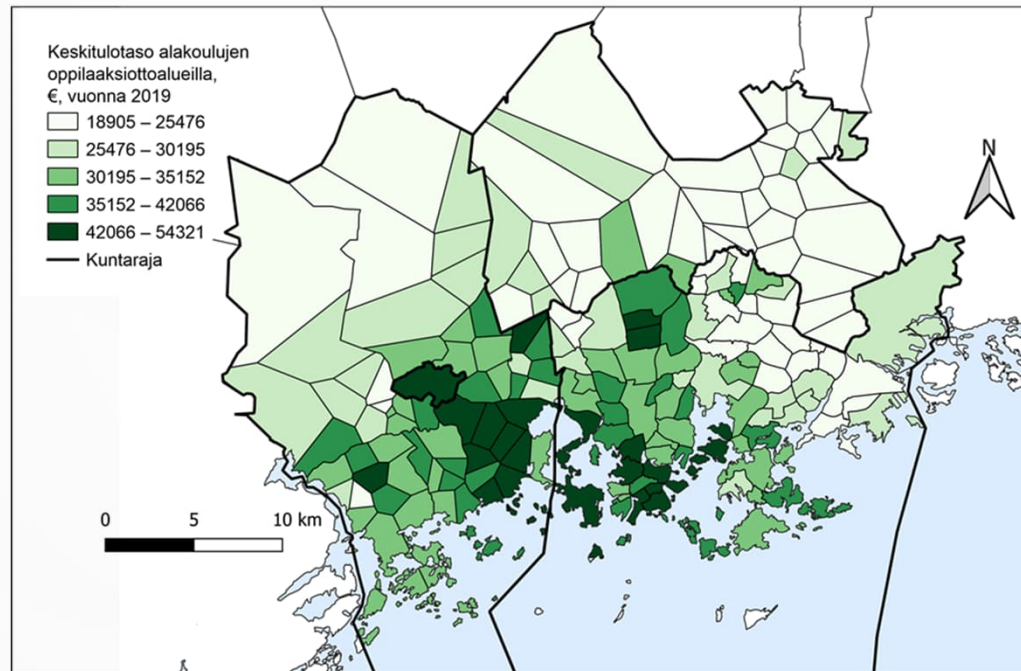
Lähde: Bernelius (2013)

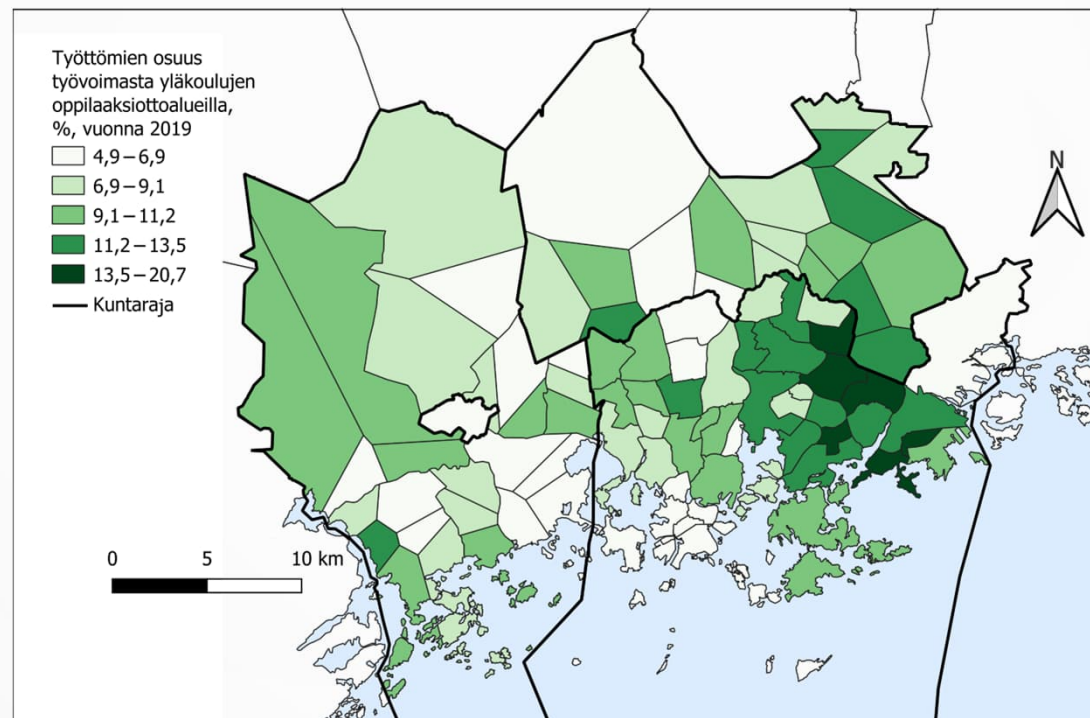
KAUPUNKISEGREGAATIO KARTALLA

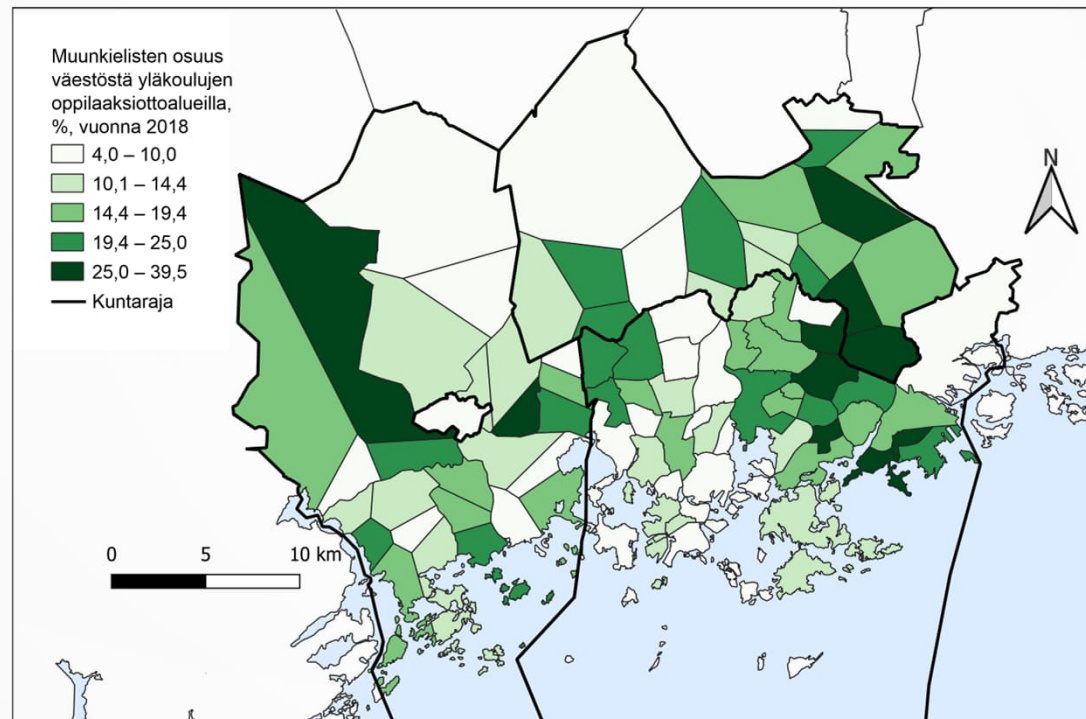
Pontus Edvinsson 2020:
Bernelius & Huilla 2021

Pontus Edvinsson 2020:
Bernelius & Huilla 2021

Pontus Edvinsson 2020:
Bernelius & Huilla 2021

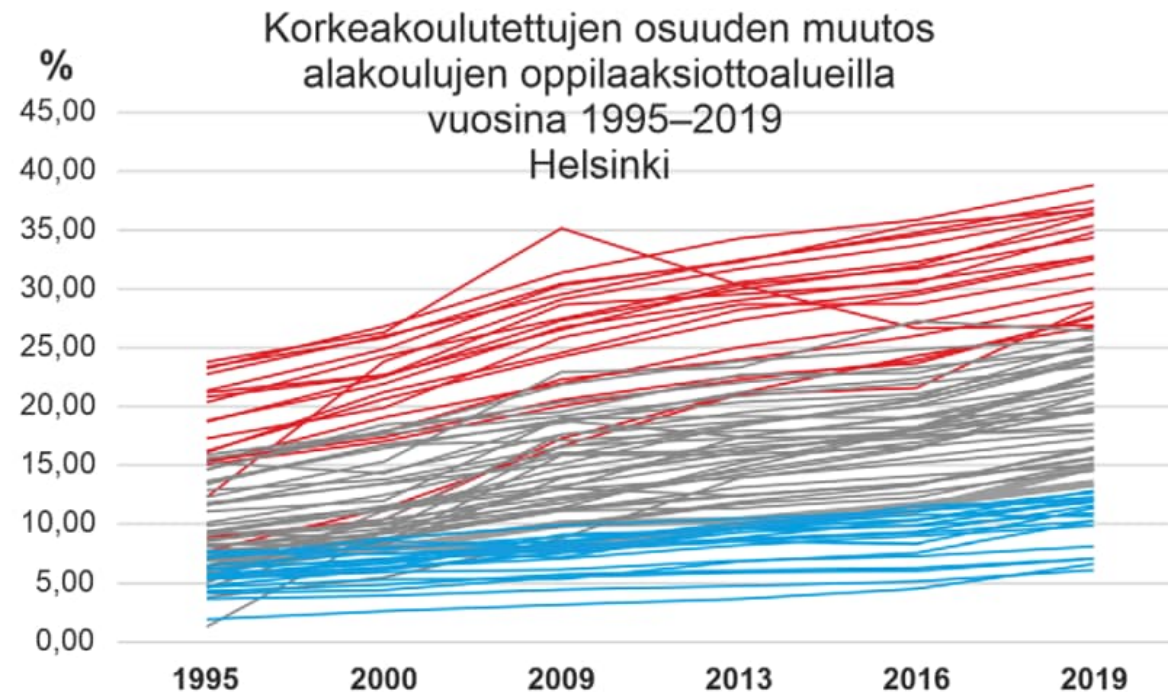

Pontus Edvinsson 2020:
Bernelius & Huilla 2021

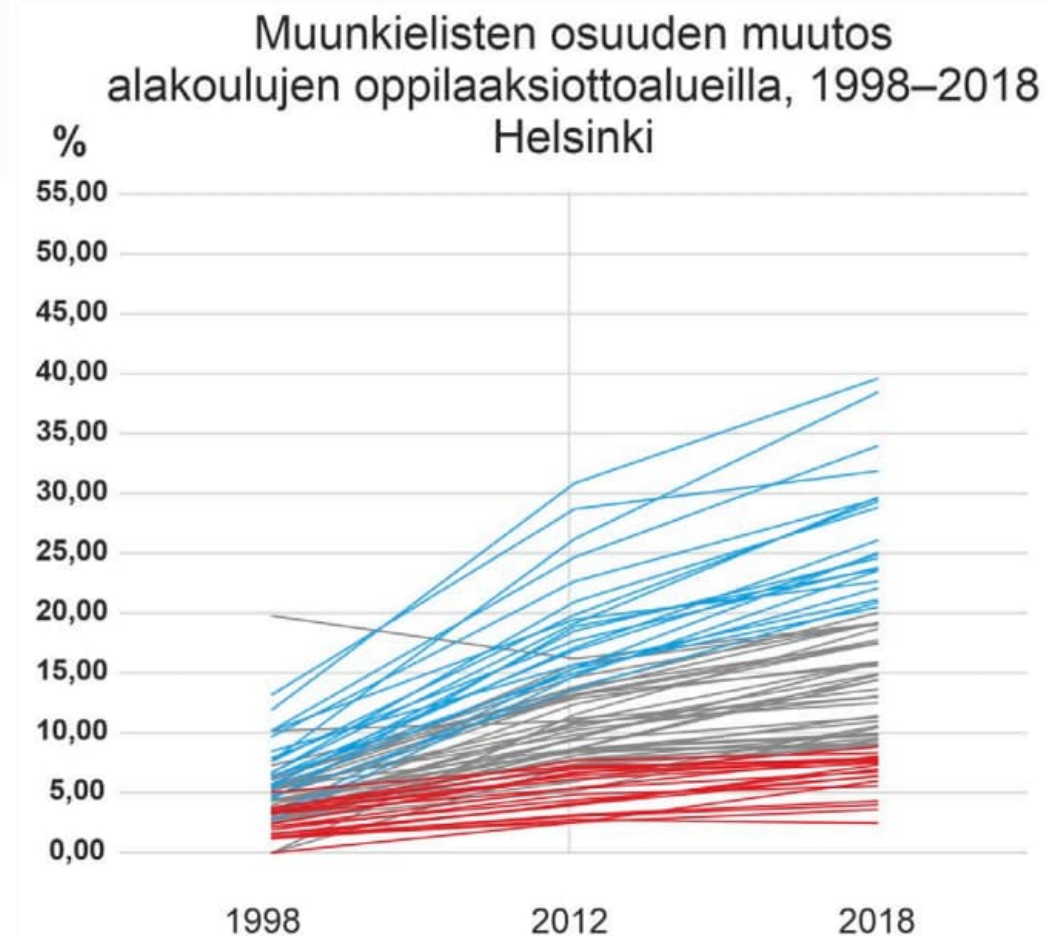

EROJEN SYVENEMINEN JA ALUEELLINEN PYSYVÖITYMINEN (POLKURIIPPUUUS)

Bernelius & Huilla, 2021

Faculty of Educational Sciences

LASTEN ELINYMPÄRISTÖJEN VOIMAKAS ERIYTYMINEN

Suurimmissa suomalaiskaupungeissa alueellinen eriytyminen alkaa olla yleiseurooppalaista tasoa
Helsingin koulujen oppilasalueiden väliset erot aikuisväestön koulutuksessa viisinkertaiset ja
tulotasossa kolminkertaiset

Yhteiskunnallisten ja alueellisten erojen (koulutus, tulot, etninen tausta) kasvaessa myös
esimerkiksi koulutus- ja tulotason ylisukupolvinen periytyminen on voimistunut: Suhteellisen
köyhyysrajan alapuolella elävien lasten osuus on lähes kolminkertaistunut Suomessa 1990-luvun
jälkeen (Salmi 2020) ja tilanne vaikuttaa muuttuneen pysyväksi (Kallio & Hakovirta 2020).

Lasten alueellinen eriytyminen on huomattavasti voimakkaampaa kuin aikuisten (Bernelius &
Vilkama 2019)

Nuorten koulunkäynti, koti ja asuminen sekä vapaa-ajan aktiviteetit kietoutuvat yhteen, ja niiden
ympäriksi muodostuu **eriarvoisuuden arkisia muotoja**.

→ Vaikutus lasten ja nuorten koko elämänpiiriin (koulut, harrastukset, palvelut, koti ja
asuminen, kaverit)

KOULUSEGREGAATIO

Koulujen oppimistuloksiltaan heikoimman ja parhaan kymmenyksen välillä yli 2 vuoden kouluopiskelua vastaavat erot (esim. PISA)

- lisääntynyt ylisukupolvinen huono-osaisuus, sosiaalisen liikkuvuuden väheneminen

Oppilaiden osaamiserojen tärkeimmät taustatekijät perheen sosioekonominen asema, maahanmuuttotaustaisuus ja sukupuoli – näiden välillä vahvoja keskinäisiä yhteyksiä

Koulujen osaamiserojen taustalla ennen muuta koulusegregaatio eli oppilaspohjan eriytyminen koulujen välillä → monialainen koulutuksellinen huono-osaisuus kasautuu samoihin yksiköihin – erot ääripäiden välillä oppimisen lähtökohdissa hyvin suuret

Varhaiskasvatuksessa nähtävissä vastaavaa eriytymistä, joka heijastuu lasten kouluvalmiuksiin heidän siirtyessään perusopetukseen

Erojen kasvu 1990-luvun alusta selvää erityisesti kaupunkiseutujen sisällä

(Bernelius & Huilla, 2021)

Eriytyminen on sekä koulujen **välinen** että koulujen **sisäinen** ilmiö:

- Oppilasryhmittelyiden merkitys oppilaiden sosiaaliselle sekoittumiselle on huomattava
- Luokkamuotoinen painotettu opetus ja harvinainen A-kieli muodostavat koulujen sisällä yhteiskunnallista asemaa toistavia jakoja (huoltajien tulo- ja koulutustaso) (Kosunen ym. 2020; Peltola 2021)
- Aikuisten tavat kohdata erilaisia luokkia ja puhua niistä vahvistavat jakoja.

Haastattelija: ...minkälainen luokka teillä teidän mielestänne on?

N2: Semmonen vähän mihkä on heitetty vaan kaikki.

N3: Se on sellanen **sekasotku**. . . .

N2: ...”painotus”-luokka on vähän sillee et ne näyttää kaikki on vähän sillee no ekanaki ne harrastaa ”painotusta”.

N3: ... ne pukeutuu silleen siististi. Mut sit jos vertaa meiän luokkaa niin meil on vähän sillee et on just kymmenen minuuttii sit heränny ja käyny ehkä neljä päivää sit suihkussa.

N2: Joo ja sillee esimerkiksi jokasel näkee samat vaatteet. ...

K1: Mistä te luulette et se johtuu?

N1: Must tuntuu et se on tää alue.

N2: Niin **alue ja se ehkä rahasuhde**. ...

N1: Niin et jos olis sillee et kaikki luokat on laitettu tälle seisomaan tohon käytävälle niin sen kyl huomaa silleen sen eron...

N2: Niin mitkä on, **mitkä oikeestaan sopii minneki luokalle**.

KAUPUNKIKOULUT JA HUONO-OSAISUUS

Meiän duuni on ylittää se taso, mikä näille asetetaan, tai minkä ne itse asettaa. (...) et ne pääsee itse päättää miten ne jatkaa sit jossain vaiheessa, et ei me päätetä niiden puolest et sä oot tosi paska, ei sust mitään tuu, vaan (...) Et se ite näkis mä voin osata tän asian. (...) Usko siihen et mä vois in osata jotain, puuttuu välil kokonaan. (...) Itsetunnon kasvattaminen on tärkeä täällä. (Opettaja)

Pirulliset maineet

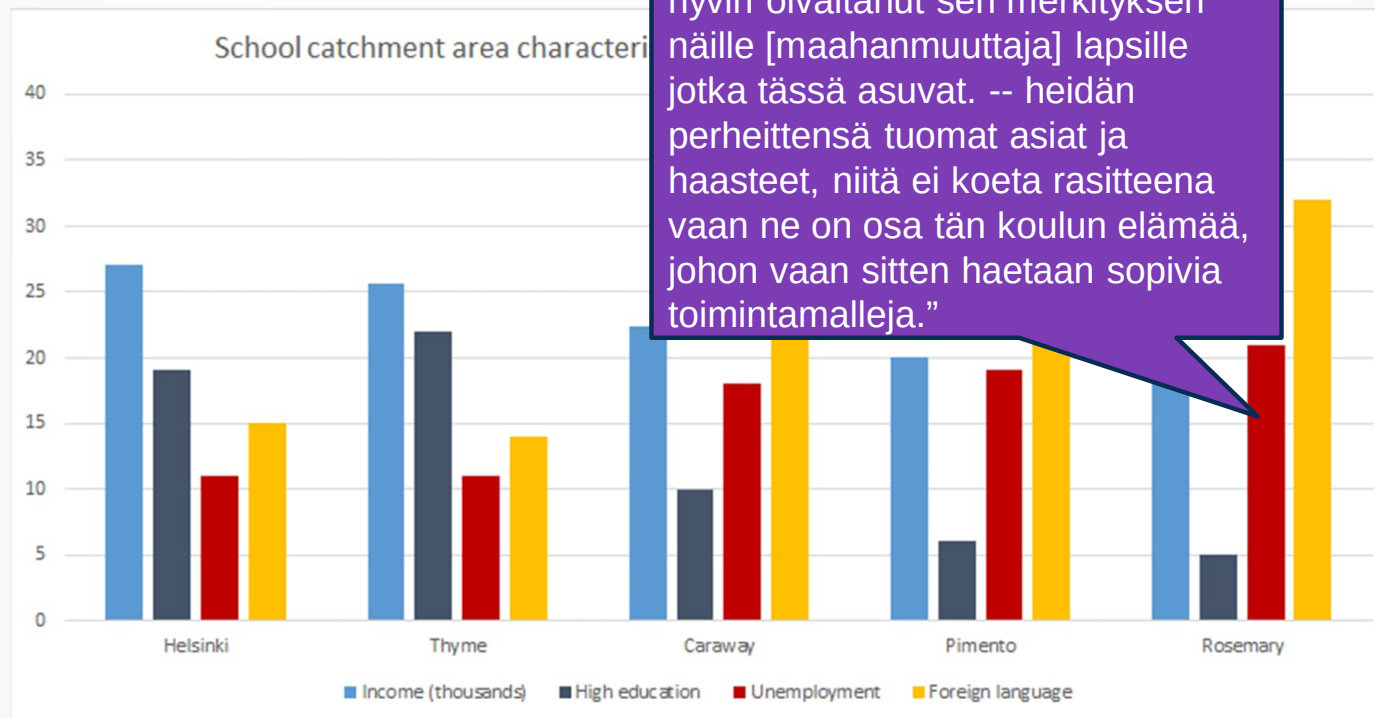
PIRULLISET MAINEET

Opettaja: Miten mä kuvailisin? ...
kivaa porukkaa ja hyvin menee
ettei oo mikään semmonen
kauheen, niinku mullakin oli
ensivaikutelma tietenki täällä kun
aina puhutaan et mä tuun tänne
[kaupunginosan] kouluun että
minkälainen on, mutta kyl se on
paljon positiivisempi se kuva
nyt...

Oppilas: Mun siskon kaveri (...) sano, et eiks [lähin yläkoulu] oo aika surkee koulu, et eihän siit saa hyvää koulutust sen jälkeen, tai työtä.

SUHTEELLISET ASEMAT KAUPUNGISSA

"tää koulu on, jotenki kauheen hyvin oivaltanut sen merkityksen näille [maahanmuuttaja] lapsille jotka tässä asuvat. -- heidän perheittensä tuomat asiat ja haasteet, niitä ei koeta rasitteena vaan ne on osa tän koulun elämää, johon vaan sitten haetaan sopivia toimintamalleja."

Bernelius, Huilla
& Ramos
Lobato 2021.

ALUEIDEN TUKEMINEN TUKEE YHTEISTYÖTÄ JA OPPILAITA

”Hillan henki” rakentui alueen *avulla*, ei alueesta *huolimatta*

Koulun toiminta, juhlat ja muut tilaisuudet järjestettiin osana aluetta

Henkilöstöä asui alueella ja nekin, jotka eivät asuneet, tunsivat sen,
koska koulu oli niin tiiviisti yhteydessä alueeseen

Tämä teki huoltajat tutummiksi → paremmat suhteet

Tuki myös lapsia ja näiden myönteistä identiteettiä

”Hot spottien” välttämisen mahdollisuus → nuorten kuuleminen,
kaupunkisuunnittelu

OPETTAJASEGREGAATION RISKI

Tää alue voi olla rankka, kaikille opettajille ei sovi tehdä töitä [näissä] luokissa ... eikä välttämättä lasten ongelmat, vaan kodin ongelmat, niin tää vaatii tietynlaista luonnetta opettajalta ja myös hyvää tukiverkkoa täällä koulun sisällä...

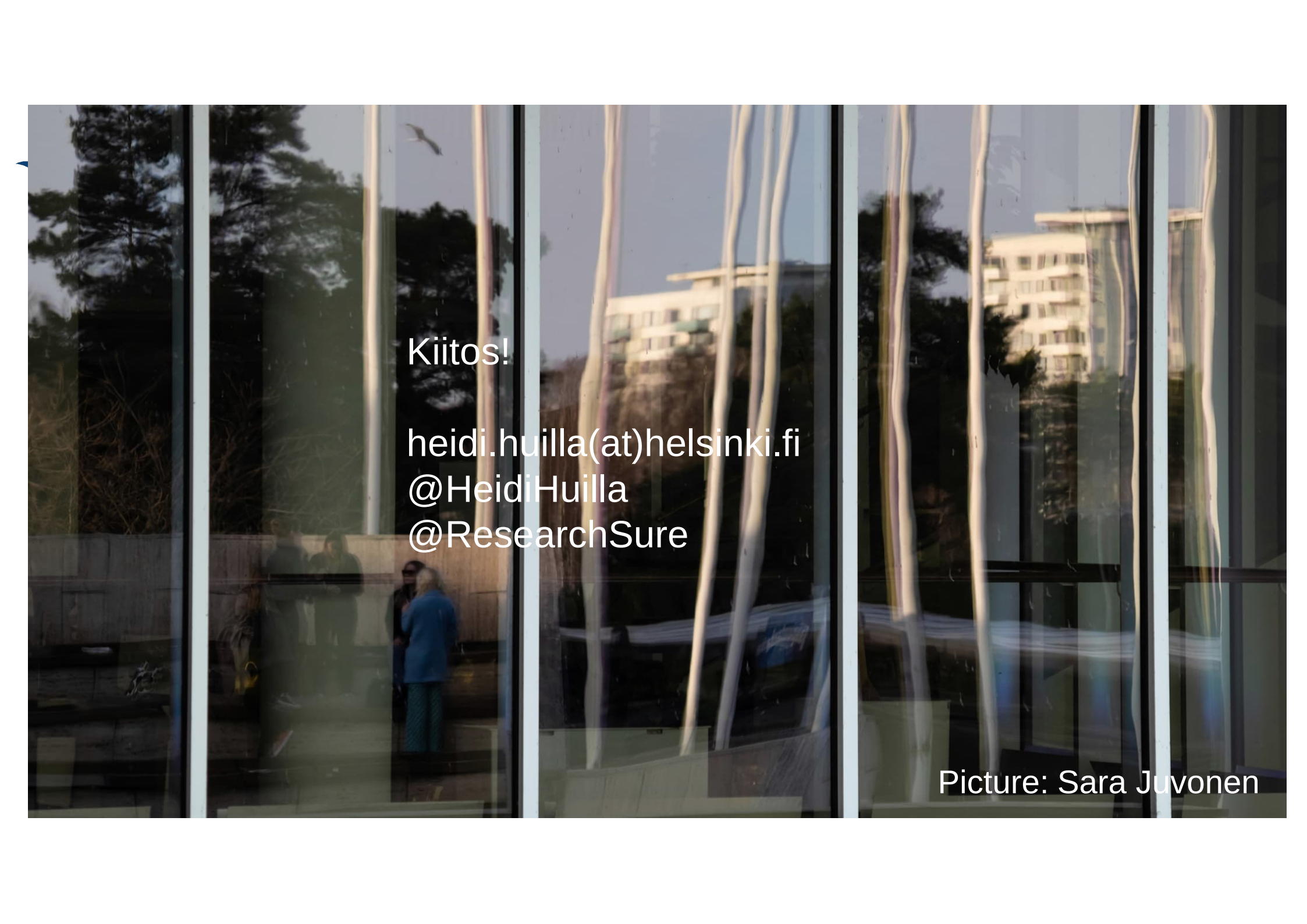

NÄKÖKULMIA SEGREGAATIOPOLITIIKKAAN

- Ratkaisujen hakemisessa keskeistä tunnistaa ero kahden tavoitteen välillä: **segregaation vähentäminen** (väestön sosioekonomisen ja etnisen sekoittumisen tavoite) vs. **segregaation negatiivisten vaikutusten lievittäminen tai torjuminen**
- Segregaation vähentäminen
 - Keskeistä erityisesti keskituloisten muuttopäätökset → keskituloiset segregaatiokehityksen moottori
 - Alueiden, koulujen jne vetovoima → instituutiot ja maine segregaatiokehityksen välittävänä mekanismina
 - Olemassaolevan väestön statuksen ja hyvinvoinnin parantaminen (paraneva henkilökohtainen status voi usein johtaa myös muuttoon toiselle alueelle)
- Segregaation negatiivisten vaikutusten lievittäminen tai torjuminen
 - Alueille ja yhteisöihin suunnattu tuki, alueiden ja niiden palveluiden parantaminen
 - Placemaking
 - Koulujen tarveperusteinen resursointi

(Bernelius 2022; Bernelius & Huilla 2021)

Kiitos!

[heidi.huilla\(at\)helsinki.fi](mailto:heidi.huilla(at)helsinki.fi)

@HeidiHuilla

@ResearchSure

Picture: Sara Juvonen